

Primljeno/Submitted: 18.10.2025.
Prihvaćeno/Accepted: 11.12.2025.

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

TURIZAM PROMATRANJA PTICA U OPĆINI NIJEMCI BIRD WATCHING TOURISM IN THE MUNICIPALITY OF NIJEMCI

Sandra Mrvica Mađarac*
Višnja Bartolović**
Slobodan Stojanović***

SAŽETAK

Turizam promatranja ptica (birdwaching) je selektivni oblik turizma koji ima specifični tržišni segment. Ovaj oblik turizma je dio ekoturizma čiji su ciljevi očuvanje okoliša i bioraznolikosti, razvoj društveno odgovornog turizma i pozitivan utjecaj turista na okoliš. Turizam promatranja ptica je oblik turizma u kojem turisti posjećuju lokacije sa prirodnim staništima ptica te je usko povezan sa drugim selektivnim oblicima turizma npr. ruralnim turizmom, cikloturizmom, enogastronomskim turizmom. Općina Nijemci nalazi se na jugoistoku Vukovarsko-srijemske županije na istoku Republike Hrvatske. Fauna ptica Općine Nijemci sastoji se od oko 90 vrsta ptica, šumskih područja i riječnih tokova, stoga ima prirodni potencijal za razvoj ove vrste turizma. Turistička infrastruktura (npr. Centar za promatranje ptica, povezivanje biciklističke staze Srijem, oprema za promatranje) je financirana iz fondova Europske unije. Cilj rada je analizirati potencijal turizma promatranja ptica na području Općine Nijemci kroz dosadašnje znanstvene nalaze o turizmu promatranja ptica, analizu turističkih resursa, postojeću infrastrukturu te aktivnosti javne uprave i institucija. Istraživanje za rad se provelo putem osobnog intervjua, a rezultati istraživanja ukazuju na potencijal i značajne predispozicije i mogućnosti daljnjeg razvoja turizma promatranja ptica na području Općine Nijemci.

Ključne riječi: turizam promatranja ptica, ekoturizam, Općina Nijemci, turistička infrastruktura, istraživanje

ABSTRACT

Birdwatching tourism is a selective form of tourism that has a specific market segment. This form of tourism is part of ecotourism whose goals are the preservation of the environment and biodiversity, the development of socially responsible tourism and the positive impact of tourists on

*Doc. dr. sc., Prof. struč. stud. u trajnom izboru, Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Hrvatska, e-mail: smrvica@vevu.hr

** Doc. dr. sc., Sveučilište u Slavonskom Brodu, Hrvatska, e-mail: vbartolovic@unisb.hr

*** Doc. dr. sc., Prof. struč. stud. u trajnom izboru, Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Hrvatska, e-mail: stojanovic@vevu.hr

the environment. Birdwatching tourism is a form of tourism in which tourists visit locations with natural bird habitats and is closely related to other selective forms of tourism, e.g. rural tourism, cycling tourism, enogastronomic tourism. The municipality of Nijemci is located in the southeast of the Vukovar-Srijem County in the east of the Republic of Croatia. The bird fauna of the Municipality of Nijemci consists of about 90 species of birds, forest areas and river courses, so it has a natural potential for the development of this type of tourism. Tourist infrastructure (e.g. bird watching center, connection of the Srijem bicycle path, observation equipment) is financed from the European Union funds. The aim of this paper is to analyze the potential of birdwatching tourism in the Municipality of Nijemci through current scientific findings on birdwatching tourism, analysis of tourist resources, existing infrastructure and activities of public administration and institutions. The research for the paper was conducted through a personal interview, and the results of the research indicate the potential and significant predispositions and possibilities for further development of birdwatching tourism in the area of the Municipality of Nijemci.

Keywords: bird watching tourism, ecotourism, Municipality of Nijemci, tourist infrastructure, research

UVOD

Turizam promatranja ptica kao oblik ekoturizma privlači poseban segment turističkih potrošača koji žele doživjeti prirodu na autentičan način u prirodnom okruženju. Turisti koji promatraju ptice fotografiraju i promatraju ptice u njihovim prirodnim staništima. Analizom odabranih znanstvenih radova (2020.-2025.) o turizmu promatranja ptica otkriva se značajan i rastući potencijal ovog sektora kao alata za održivi razvoj, ali istovremeno naglašava kompleksnost faktora o kojima ovisi njegov uspjeh. Turizam promatranja ptica predstavlja izvanrednu priliku, no njegov uspjeh zahtijeva holistički pristup koji uravnotežuje potrebe različitih segmenata turista, osigurava stvarne koristi za lokalne zajednice i stavlja dobrobit ptica i njihovih staništa na prvo mjesto. Zbog postojećih prirodnih resursa (poljoprivredne površine, šume, rijeke Bosut i Spačva sa pritocima, oko 90 vrsta ptica, močvarna područja) Općina Nijemci ima preduvjete za razvoj turizma promatranja ptica. Općina Nijemci smještena je u Vukovarsko-srijemskoj županiji u istočnom dijelu Republike Hrvatske. Uz pomoć projekta „Centar za promatranje ptica“, sufinanciranog u okviru Operativnog programa Regionalna konkurentnost, izgradila se potrebna infrastruktura i provele su se aktivnosti potrebne za razvoj turizma promatranja ptica. Cilj ovog rada je analizirati potencijale i izazove razvoja turizma promatranja ptica u Općini Nijemci, istražiti postojeće resurse i infrastrukturu te ponuditi smjernice za daljnji održivi razvoj. Turizam promatranja ptica kao selektivni oblik ekoturizma može pridonijeti gospodarskom razvoju lokalne zajednice Općine Nijemci uz istodobno očuvanje prirodnih resursa. Ovaj oblik turizma je dugoročno održiv, a zbog specifičnog tržišnog segmenta može pojačati konkurentnost hrvatskog turizma na međunarodnom tržištu.

1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U skupinama radova koji istražuju globalne trendove i analiziraju tržište koriste se metode bibliometrijske analize i modeliranja globalnih podataka kako bi se razumjela šira slika ovog segmenta turizma. Za potrebe rada koristio se kvalitativni istraživački pristup s ciljem sadržajnijeg razumijevanja potencijala razvoja turizma promatranja ptica u sklopu ekoturističke ponude Općine Nijemci.

Primijenjena metoda istraživanja je metoda polustrukturiranog osobnog intervjua koji omogućuje kombinaciju unaprijed pripremljenih pitanja i otvorenih odgovora, čime se istraživaču daje fleksibilnost da dublje istraži pojedine teme ovisno o tijeku razgovora.

Instrument istraživanja je vodič za intervju, izrađen na temelju ciljeva i hipoteza rada. Vodič uključuje pitanja vezana uz: projekt, infrastrukturu koja je potrebna za turizam promatranja ptica, trenutno stanje ove turističke ponude u općini, izazove u razvoju infrastrukture i promocije, suradnju s lokalnom zajednicom i institucijama te planove i strategije za budući razvoj. Intervju je proveden s kompetentnom osobom koja aktivno sudjeluje u razvoju turizma promatranja ptica na području Općine Nijemci. Osoba je odabrana temeljem njezine stručnosti, pozicije i uključenosti u lokalne turističke i ekološke projekte, a zaposlena je u Turističkoj zajednici Općine Nijemci. Prikupljeni podaci analizirani su kvalitativnom analizom sadržaja, pri čemu su identificirane ključne teme i obrasci u odgovorima. Rezultati intervjua korišteni su kao podloga za interpretaciju, raspravu i SWOT analizu.

Cilj rada je analizirati potencijal turizma promatranja ptica na području Općine Nijemci te ocijeniti njegov potencijal za doprinos razvoju ekoturističke ponude područja. Za potrebe rada se definiraju i osnovni pojmovi i teorijski okvir turizma promatranja ptica i ekoturizma s naglaskom na njihovu povezanost. Provela se i SWOT analiza za identifikaciju snaga, slabosti, prilika i prijetnji u razvoju turizma promatranja ptica u Općini.

U skladu se teorijsko-metodološkim pristupom postavlja se hipoteza:

H₁: Turizam promatranja ptica u Općini Nijemci ima značajan potencijal za razvoj održivog ekoturizma.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

2.1. Teorijski okvir turizma promatranja ptica

Znanstveni radovi u promatranom periodu (2020. – 2025. godine) mogu se grupirati u pet ključnih tematskih cjelina koje zajedno pružaju cjelovit uvid u stanje i budućnost turizma promatranja ptica. Prvu skupinu čine radovi koji analiziraju globalne trendove i tržište. U drugu skupinu svrstavaju se radovi koji se bave istraživanjima profila, motivacije i ponašanja turista. U treću skupinu svrstani su radovi koji se bave istraživanjima održivog razvoja i upravljanje destinacijama. U četvrtu skupinu svrstani su radovi koji istražuju ekološki utjecaj i suživot. U posljednju, petu skupinu svrstani su radovi koji se bave istraživanjima planiranja, razvoja i upravljanja destinacijama. Glavni nalazi pokazuju da je turizam promatranja ptica u globalnom

porastu, potaknut trendovima poput građanske znanosti. Ključni pokretači uspjeha nisu samo bogatstvo ptičjeg svijeta, već i socioekonomski faktori poput indeksa ljudskog razvoja i društvene stabilnosti (Ocampo-Peñuela et al., 2025). To ukazuje na ogroman, ali često neiskorišten potencijal u zemljama u razvoju gdje turizam promatranja ptica može postati važan izvor prihoda i poticaj za očuvanje prirode (Mohammadi et al., 2024). U Tablici 1. prikazani su autori koji analiziraju tržište i globalne trendove, korištena metodologija i glavni nalazi.

Tablica 1. Analiza tržišta, globalni trendovi i pregled literature o turizmu promatranja ptica

Autor i godina	Metodologija	Glavni nalazi
Mohammadi et al., (2024)	Bibliometrijska analiza literature o turizmu promatranja ptica (1978-2022) korištenjem VOSviewer i Bibliometrix R paketa	Promatranje ptica i građanska znanost (<i>citizen science</i>) su ključne teme koje pokreću razvoj ovog područja. Postoji veliki potencijal za razvoj u zemljama u razvoju kao alat za očuvanje i pokretač lokalnog razvoja.
Ocampo-Peñuela et al., (2025)	Analiza podataka s platforme eBird (2010-2022) i Bayesov hijerarhijski model za procjenu faktora koji utječu na turističku aktivnost u 155 zemalja	Bogatstvo vrsta (posebno endemskih), viši indeks ljudskog razvoja i društvena stabilnost pozitivno su povezani s privlačnošću destinacije. Za razvoj su, osim bioraznolikosti, ključni sigurnost i razvijenost.
Padilla-Delgado et al., (2025)	Pregled literature i bibliometrijska analiza 47 studija iz baze Scopus (2020-2023)	Istraživanja u posljednje četiri godine uglavnom povezuju turizam promatranja ptica s očuvanjem prirode i ekoturizmom, identificirajući ključne faktore, prilike i izazove za njegov razvoj kao održive strategije.
Newsome (2021)	Konceptualni pregled i analiza literature te online izvora o utjecaju pandemije COVID-19 na turizam u prirodi	Kolaps turizma je zbog pandemije pokazao ranjivost modela koji ovise o turističkim prihodima. Budućnost zahtijeva otpornije modele upravljanja koji nisu isključivo ovisni o turizmu.

Izvor: izrada autora rada

Tablici 2. navedeni su radovi u kojima se istražuje tko su promatrači ptica i što ih pokreće. Glavni nalaz je da tržište nije monolitno. Postoji jasna segmentacija na "povremene" i "strastvene" promatrače (Kruger, Viljoen, 2023). Dok strastvene promatrače prvenstveno privlače rijetke i endemske vrste, povremeni turisti traže i kvalitetnu infrastrukturu te dodatne sadržaje (Callaghan et al., 2025). Motivacije su složene i uključuju intrinzične faktore poput ljubavi prema prirodi, ali i ekstrinzične poput želje za postignućem (Saha, Chakraborty, 2025). Razumijevanje ovih razlika ključno je za kreiranje prilagođenih turističkih proizvoda i osiguravanje zadovoljstva koje vodi ponovnim posjetima. U Tablici 2. prikazani su radovi koji daju odgovore na pitanja tko su promatrači ptica, što ih motivira na putovanja te kako se ponašaju na destinacijama. Ovi uvidi

korisni su donositeljima politika upravljanja tim segmentom turizma i svima onima koji razvijaju turistički proizvod za ovaj profil turista.

Tablica 2: Profil, motivacija i ponašanje turista

Autor i godina	Metodologija	Glavni nalazi
Callaghan et al. (2025)	Anketno istraživanje (n=427) među promatračima ptica iz SAD-a o njihovim stavovima i preferencijama.	"Hardcore" promatrači daju prednost rijetkim vrstama, dok povremene promatrače zanimaju i druge aktivnosti te infrastruktura. Prihod značajno utječe na odabir međunarodnih destinacija (najpopularnije: Kostarika, Ekvador, Meksiko).
Saha and Chakraborty (2025)	Mješovita metoda (kvalitativna i kvantitativna analiza) uz modeliranje strukturnih jednadžbi (SEM) na uzorku od 396 turista.	Identificirano je šest ključnih pokretača: ljubav prema prirodi, ljubav prema pticama, obrazovanje, osjećaj doprinosa (intrinzični faktori) te postignuće i "coolness" faktor (ekstrinzični faktori).
Kruger and Viljoen (2023)	Segmentacija tržišta putem elektroničkog upitnika (n=310) i faktorske analize ponašanja posjetitelja u Južnoj Africi.	Promatrači ptica mogu se podijeliti u tri segmenta: povremeni (Casual), srednje zainteresirani (Intermediate) i strastveni (Avid). Svaki segment zahtijeva drugačiji pristup u razvoju turističkih proizvoda.
Tryjanowski et al. (2024)	Analiza podataka prikupljenih intervjuima (50 promatrača) i fotografijama sa 103 opažanja rijetkih ptica u Poljskoj.	Rjeđe vrste ptica privlače veće grupe, a broj sudionika raste posljednjih godina. Udaljenost od urbanih centara negativno utječe na veličinu grupe promatrača.
Ren et al. (2022)	Modeliranje strukturnih jednadžbi (SEM) na temelju 328 upitnika prikupljenih od turista u Kini.	Namjera ponovnog posjeta destinaciji najviše ovisi o kognitivnoj slici destinacije, zadovoljstvu turista i percipiranoj slici. Motivacija turista posredno utječe na namjeru ponovnog posjeta.
Dordevic et al. (2025)	Anketno istraživanje (n=210) domaćih turista u Vojvodini (Srbija) i logistička regresijska analiza.	Zadovoljstvo uslugama prijevoza pozitivno utječe na namjeru ponovnog posjeta. Naglašava se važnost infrastrukture za razvoj turizma u ruralnim zaštićenim područjima.
Hou et al. (2025)	Mješovita metoda (dubinski intervju i kvantitativna studija) za istraživanje ekološki odgovornog ponašanja promatrača ptica u Kini.	Ekološko znanje izravno utječe na odgovorno ponašanje. Empatija prema prirodi i grupne norme posreduju u tom odnosu što upućuje na važnost edukacije i socijalnog utjecaja.

Izvor: izrada autora rada

Turizam promatranja ptica ima praktičnu vrijednost kao alat za održivi razvoj. Istraživanja pokazuju da turizam promatranja ptica donosi značajno veću ekonomsku vrijednost po turistu u

usporedbi s općim ekoturizmom (Liu et al., 2021). Kada se pravilno upravlja, on direktno doprinosi lokalnim zajednicama kroz zapošljavanje i diverzifikaciju prihoda (Xu et al., 2023) te može stvoriti samoodrživi model u kojem se profiti reinvestiraju u zaštitu prirode (Minic, 2022). Međutim, uspjeh ovisi o ključnim preduvjetima: sinergiji između ulaganja u infrastrukturu i učinkovite zaštite prirode (Echeverri et al., 2022) te stabilnom socio-političkom okruženju (Weidemann, 2024). U Tablici 3. prikazani su radovi u kojima se analizira kako turizam promatranja ptica može doprinijeti ekonomskom razvoju, poboljšanju života lokalnog stanovništva i financiranju zaštite prirode.

Tablica 3. Održivi razvoj, očuvanje i utjecaj na lokalne zajednice

Autor i godina	Metodologija	Glavni nalazi
Liu et al. (2021)	Kvantitativna ekonomska analiza (model intervalne analize putnih troškova – TCIA) u Kini.	Ekološki turizam promatranja ptica ima značajno veću ekonomsku i socijalnu vrijednost po osobi (3 do 4.5 puta veću) od općeg ekoturizma što ga čini učinkovitijim alatom za lokalni razvoj.
Xu et al. (2023)	Studija slučaja i anketiranje 197 lokalnih kućanstava u zaštićenom području Nonggang u južnoj Kini.	Turizam promatranja ptica je poboljšao i diversificirao izvore prihoda lokalnog stanovništva, povećao njihovu svijest o očuvanju prirode i pokazao se kao uspješan model za održivi razvoj planinskih područja.
Minic (2022)	Studija slučaja Specijalnog rezervata prirode „Uvac“ u Srbiji, uz anketu.	Prihodi od turizma promatranja bjeloglavih supova trebaju se reinvestirati u očuvanje vrste, stvarajući samoodrživi krug gdje turizam izravno financira zaštitu resursa.
Weidemann (2024)	Konceptualna analiza slučaja odnosa između oružanih sukoba i turizma u Kolumbiji.	Rast turizma promatranja ptica u Kolumbiji potaknut je mirovnim sporazumima, ali je njihova slaba implementacija dovela do krize, što pokazuje da je socio-politička stabilnost ključan preduvjet za razvoj ovog oblika turizma.
Su et al. (2020)	Studija slučaja naroda Bulang u Kini, istražujući ulogu autohtonog znanja.	Autohtono znanje učinkovito štiti prirodu, no neke prakse (npr. umjetno hranjenje ptica radi turizma) mogu biti štetne. Potrebno je integrirati znanstvene spoznaje s lokalnom tradicijom.

Izvor: izrada autora rada

Ključno je pitanje šteti li turizam pticama? Nalazi su ohrabrujući, no s oprezom. Istraživanja pokazuju da dobro upravljane aktivnosti, poput promatranja iz skrovišta, ne moraju negativno utjecati na reproduktivni uspjeh ptica (Yang et al., 2025). Ptice u turističkim područjima čak pokazuju znakove prilagodbe na ljudsku prisutnost (Yang, Liang, 2025). Ipak, opasnost od uznemiravanja ostaje stvarna, pogotovo bez adekvatnog nadzora i edukacije posjetitelja (Aas et al., 2023) što naglašava nužnost aktivnog upravljanja i primjene etičkih smjernica. U Tablici 4. prikazuju se radovi koji se fokusiraju na ekološke aspekte, odnosno kako prisutnost i aktivnosti turista utječu na ponašanje i dobrobit ptica.

Tablica 4. Utjecaj turizma na ptice i okoliš

Autor i godina	Metodologija	Glavni nalazi
Yang et al. (2025)	Terensko istraživanje koje uspoređuje ponašanje i reproduktivni uspjeh tri vrste kljunorožaca u Kini.	Pravilno upravljane turističke aktivnosti (promatranje iz skrovišta) nisu značajno utjecale na uspješnost gniježđenja. Održivi turizam je moguć uz adekvatno planiranje.
Yang and Liang (2025)	Komparativna terenska studija udaljenosti bijega (<i>flight initiation distance</i>) poljskih vrabaca u Kini.	Vrapci u turističkim područjima imaju manju udaljenost bijega, što ukazuje na njihovu prilagodbu (habituaciju) na stalnu prisutnost ljudi i pokazuje kako turizam oblikuje ponašanje divljih životinja.
Aas et al. (2023)	Kvalitativna studija slučaja (intervjui i promatranje) posjetitelja zaštićene ptičje hridi u Norveškoj.	Iako posjetitelji ne namjeravaju uznemiravati ptice, nedostatak nadzora i loše razvijene socijalne norme dovode do neprimjerenog ponašanja. Potrebno je aktivnije upravljanje posjetiteljima.

Izvor: izrada autora rada

U Tablici 5. daje se pregled korištene metodologije i rezultata koji se bave praktičnim aspektima razvoja turizma: od identifikacije potencijalnih lokacija i uloge infrastrukture do razvoja promotivnih alata.

Tablica 5. Planiranje, razvoj i upravljanje destinacijama

Autor i godina	Metodologija	Glavni nalazi
Echeverri et al. (2022)	Integracija prostornih podataka o bioraznolikosti, infrastrukturi te turističkoj aktivnosti (eBird, Flickr) u Kostariki.	Infrastruktura je ključna, ali nije dovoljna. Bioraznolikost značajno doprinosi atraktivnosti. Ulaganja u infrastrukturu moraju biti popraćena uspješnom zaštitom prirode.
Echeverri et al. (2025)	Integrirana prostorna analiza biološke i kulturne raznolikosti u Kolumbiji.	Područja s najvećim potencijalom za razvoj biokulturnog turizma podudaraju se s autohtonim teritorijima, ali su trenutno nepristupačna, što predstavlja ogroman, neiskorišten potencijal.
Ardi et al. (2020)	Terensko istraživanje (metoda točkastog prebrojavanja) za određivanje ključnih lokacija za promatranje endemske vrste u Indoneziji.	Identificirano je osam ključnih lokacija za promatranje, a prisutnost stabala smokve (izvor hrane) presudan je faktor. Ovo pruža konkretne smjernice za planiranje turističkih tura.
Ovalles-Pabon et al. (2023)	Razvoj i implementacija multimedijskog alata (web	Razvijena je digitalna platforma (pajareando.co) za promociju turizma promatranja ptica, što pokazuje potencijal

	stranica, društvene mreže) u Kolumbiji.	digitalnih tehnologija u razvoju i promociji turizma promatranja ptica.
Guma Guma (2025)	Kvalitativna analiza temeljena na pregledu literature o turističkom potencijalu regije u Argentini.	Turizam promatranja ptica identificiran je kao ključan sektor za diverzifikaciju turističke ponude i lokalni razvoj regije koja je povijesno ovisila o rudarstvu.

Izvor: izrada autora rada

2.2. Rezultati istraživanja o turizmu promatranja ptica u Općini Nijemci

Projekt „Centar za promatranje ptica“ sufinanciran je u okviru Operativnog programa Regionalna konkurentnost 2007.-2013. godine. Od ukupne vrijednost projekta u iznosu od 1,7 milijuna eura, EU sufinanciranje iznosi gotovo 956 000 eura ili više od 81%, dok je ostatak financirala Općina Nijemci. Nositelj projekta je bila Općina Nijemci, a glavni partneri su Turistička zajednica Općine Nijemci i Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije. Cilj projekta je doprinos razvoju turizma i poduzetništva u Općini Nijemci te otvaranje novih radnih mjesta. Provedba projekta trajala je 18 mjeseci. Aktivnosti projekta su: izgradnja pristupne ceste između centra Nijemaca i Sopotca kao mjesta za promatranje ptica u dužini od 3,5 km, opremanje Centra za promatranje ptica, povezivanje biciklističke staze Srijem te obogaćivanje turističke ponude novim Arboretumom u centru i dječjim igralištem. U okviru projekta provedene su edukacije s ciljem unaprjeđenja znanja ciljanih skupina malih i srednjih poduzetnika te dionika u turističkim aktivnostima. Održane su je javne tribine projekta Centar za promatranje ptica Nijemci s ciljem poticanja interesa za promatranjem ptica među širom populacijom naročito kod djece osnovnoškolske dobi. Fauna ptica Općine Nijemci sastoji se od ukupno 89 vrsta. Najpoznatije ptice Općine Nijemci su: žuta čaplja, siva čaplja, bijela čaplja, crna i bijela roda, orao štekavac, žličarka, crni lunja, vodomar, bregunica, čaplja danguba, sivi ćuk.

Ruta namijenjena promatranju ptica počinje u parku Arboretum na obali rijeke Bosut u centru Nijemaca. Arboretum posjeduje klupe i sjenice te je uređeno mjesto za odmor i promatranje ptica. Do druge točke izletišta Sopotac može se doći riječnim ili kopnenim putem. Informativna staza je opremljena s 30 informativnih panela i 6 pametnih klupa. Na stazi postoje dva odmorišta s pametnim klupama, a sama staza omogućava pješaćenje, vožnju biciklom te pristup automobilom i autobusom. Izletišta je opremljeno s promatračnicama, dječjim igralištem s tematskim sadržajima, spravama za fitness, a promatračima ptica na raspolaganju su i dalekozori i teleskopi. U Općini Nijemci se obilježava Svjetski dan ptica selica, a uključuje edukacije, promatranje ptica sa broda, radionice, zmajadu i prstenovanje ptica. Turisti promatrači ptica na ovom području su većinom strani rekreativci, a najviše ih dolazi iz Njemačke. Procjena broja turista od siječnja do listopada 2025. godine je 400 turista.

Postoji mogućnost za turiste sa kruzera organizacije tura sa ornitologom i stručnim vodičem u suradnji sa turističkom agencijom Gulliver DMC. Ornitolozi i stručni vodiči kroz edukativne programe vode ture. U tijeku je izrada brošure o pticama namijenjene djeci, koja će kroz ilustracije približiti najmlađima svijet ptica s ciljem poticanja interesa za prirodu. Općina Nijemci ima ograničenu, ali raznoliku ponudu smještajnih kapaciteta (lovački dom, privatni smještaj,

robinzonski smještaj). Turizam promatranja ptica u Općini Nijemci se promovira kroz manifestacije i događaje: obilježavanje Svjetskog dana ptica sa edukativnim sadržajima, prstenovanjem ptica, radionicama te sudjelovanje Turističke zajednice u lokalnim manifestacijama koje promoviraju prirodu i kulturnu baštinu.

Turistička zajednica Općine Nijemci je osmislila program „Promatranje ptica u Općini Nijemci“ koji se nudi turističkim agencijama. Lokalni i nacionalni mediji pišu članke o Centru, njegovim atrakcijama što doprinosi vidljivosti. Web stranice turističke zajednice, stranice Turističke zajednice Vukovarsko-srijemske županije (Visit Vukovar-Srijem) te općina sadrže informacije, fotografije, opis ponude i usluga vezanih uz promatranje ptica. Turizam promatranja ptica u Općini se promovira kroz društvene mreže: Instagram, Facebook i Youtube kanal Turističke zajednice općine Nijemci te Explore Slavonia. Objave u nacionalnim medijima koji imaju i inozemne čitatelje (putem interneta) doprinose da se javnost i potencijalni turisti upoznaju sa Centrom i izvan Republike Hrvatske. Web stranice turističkih destinacija, županije i općine su često dvojezične ili barem anglo-friendly s GPS lokacijama, kontakt-podacima, fotografijama što je važno za inozemne posjetitelje. Organiziraju se studijska putovanja novinara, influencera i stručnjaka da posjete područje, upoznaju ponudu i napišu recenzije/izvještaje, što čini promotivni kanal prema inozemstvu. Iz Tablice 6. se vidi SWOT analiza razvoja turizma promatranja ptica u Općini Nijemci.

Tablica 6. SWOT analiza razvoja turizma promatranja ptica u Općini Nijemci

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Prirodni resursi (šume, rijeke, močvare) - Očuvan okoliš - Oko 90 vrsta ptica - Postojeća birdwatching infrastruktura napravljena preko projekta - Oprema za promatranje ptica - Mogućnost angažiranja stručnog vodiča - Organizirane ture sa ornitologom i stručnim vodičem - Sudjelovanje u različitim manifestacijama u cilju promocije - Raznoliki smještajni kapacitet (lovački dom, privatni smještaj, robinzonski smještaj) - Visokoobrazovan segment turista - Povezanost sa ostalim selektivnim oblicima turizma (cikloturizmom, ruralnim turizmom, gastroturizmom) 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak smještajnih kapaciteta - Nedostatak educiranih vodiča za područje promatranja ptica - Nedostatak financijskih sredstava za daljnje unaprjeđenje ponude - Nedovoljno izgrađen brend - Nedovoljna prepoznatljivost destinacije - Nedostatak organiziranih višednevnih tura

<ul style="list-style-type: none"> - Suradnja sa osnovnim školama - Suradnja sa ornitolozima - Suradnja sa jedinicama javne i lokalne uprave i institucijama - Digitalni marketing - Program „Promatranje ptica u Općini Nijemci“ koji se nudi turističkim agencijama - Dobar prometni položaj Općine Nijemci 	
<p style="text-align: center;">PRILIKE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Apliciranje na nove natječaje EU - Razvoj poduzetništva - Zainteresiranost na turističkom tržištu - Rastući trend ekoturizma - Suradnja sa ostalim obrazovnim institucijama - Certificiranje ornitoloških vodiča - Turistički sajmovi - Web platforme i aplikacije za turiste promatrače ptica - Povezivanje sa biciklističkim i kajak rutama - Mogućnost smještaja na agroturističkim gospodarstvima 	<p style="text-align: center;">PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Drugi lokaliteti u blizini npr. Kopački rit - Klimatske promjene - Neprepoznatljivost ove vrste turizma u strateškim dokumentima - Nedostatak ulaganja

Izvor: izrada autora rada

S obzirom da snage prevladavaju slabosti, a prilike prevladavaju prijetnje, turizam promatranja ptica u Općini Nijemci ima potencijal rasta.

ZAKLJUČAK

Analiza znanstvenih radova objavljenih između 2020. i 2025. godine otkriva da je turizam promatranja ptica sazio iz nišne aktivnosti u složen socio-ekološki sustav. Njegov golemi potencijal za poticanje ekonomskog rasta i očuvanja prirode nije inherentan, već ovisi o strateškom usklađivanju tržišnih sila, potreba turista, lokalnih zajednica i ekološke održivosti. Sinteza predstavljenih istraživanja, grupiranih u pet cjelina, nudi jasan putokaz za donositelje odluka i naglašava ključne uvjete za uspjeh. Analiza globalnih trendova i tržišta nedvosmisleno potvrđuje da je turizam promatranja ptica u ekspanziji, ali njegov razvoj nije geografski ravnomjeran. Razumijevanje profila i motivacije turista ključno je za uspješno pozicioniranje na tržištu. Istraživanja jasno pokazuju da pristup "jedna veličina za sve" ne funkcionira. Tržište je segmentirano na barem dvije glavne skupine: "strastvene" promatrače ptica, koje motivira potraga

za rijetkim i endemskim vrstama i "povremene" turiste, koji traže cjelovito iskustvo koje uključuje i kvalitetnu infrastrukturu, udobnost i dodatne sadržaje

Područje Općine Nijemci obiluje šumama, poljima, rijekama, netaknutom prirodom, a u različitim godišnjim dobima može se vidjeti preko 90 različitih vrsta ptica. Uz pomoć projekta "Centar za promatranje ptica Nijemci" sufinanciranim iz Operativnog programa Regionalna konkurentnost, turizam promatranja ptica u Općini Nijemci dobio je potrebnu infrastrukturu za razvoj ovog selektivnog oblika turizma. Promatračima ptica je na raspolaganju turistički brod, Arboretum u centru, izletišta Sopotac sa dvije promatračnice, oprema za promatranje ptica (dalekozori, teleskopi, priručnici za promatranje ptica), turistička ruta opremljena sa 30 informativnih panela pomoću kojih se može naučiti o flori i fauni ovoga srijemskog područja, pametne klupe, prostorija za edukaciju sa pametnim pločama i projektorima gdje posjetitelji mogu vidjeti promotivne filmove te live prijenos web kamera sa odabranih ptičjih staništa na području općine Nijemci. Veliku ulogu u razvoju ove vrste turizma u Općini Nijemci ima Turistička zajednica Općine Nijemci. Turizam promatranja ptica u Općini Nijemci ima veliki potencijal za daljnji razvoj uz pomoć promotivnih aktivnosti, jačanja imidža destinacije te digitalnog marketinga, stoga se prihvaća H₁ (Turizam promatranja ptica u Općini Nijemci ima značajan potencijal za razvoj održivog ekoturizma). Kontinuiranim ulaganjima u infrastrukturu, smještajne kapacitete, edukaciju te ciljanom promocijom prema tržištu promatrača ptica može se dodatno unaprijediti razvoj ove vrste turizma i održivo upravljanje prirodnim resursima.

Ograničenje u istraživanju je prostorno jer se kao studija slučaja za primjer uzela Općina Nijemci, stoga se nalazi ne mogu generalizirati na druge dijelove Republike Hrvatske. Zbog nedostatka statističkih podataka o vrsti turista i kvalitativne naravi istraživanja u istraživanje nisu uključeni statistički podaci o turistima i ekonomskim učincima, a to bi moglo dodatno poduprijeti argumente. Prijedlozi za buduća istraživanja su proširenje uzorka ispitanika i uključivanje stavova drugih dionika npr. lokalnog stanovništva, ornitoloških udruga, turista i turističkih djelatnika. Predlaže se i kombinacija intervjua s anketnim ispitivanjem turista i lokalnog stanovništva kako bi se osigurali statistički mjerljivi podaci. Buduće istraživanje može uspoređivati turizam promatranja ptica u Općini Nijemci sa drugim područjima koja imaju ovaj selektivni oblik turizma npr. Kopački rit, Lonjsko polje, delta Neretve. Kontinuirana i interdisciplinarna istraživanja mogu doprinijeti kvalitetnijem planiranju, promociji i održivom razvoju turizma promatranja ptica, ne samo u Općini Nijemci, već i u drugim ekološki vrijednim područjima Republike Hrvatske.

Turizam promatranja ptica je više od pukog promatranja ptica; on je kompleksan sustav koji, ako se njime mudro upravlja, može istovremeno služiti trima ciljevima: ekonomskom prosperitetu, društvenom razvoju i očuvanju bioraznolikosti. Put prema ostvarenju tog potencijala zahtijeva integrirano planiranje koje uzima u obzir globalne tržišne uvjete, specifične potrebe različitih tipova turista, osnaživanje lokalnih zajednica te iznad svega, beskompromisnu predanost zaštiti prirode o kojoj čitav sustav ovisi.

LITERATURA

1. Aas, O., Jorgensen, F. M. O., Stensland, S., Reiertsen, T., i Dybsand, H. N. H. (2023). Your place or mine? Exploring birdwatching tourists' behaviour disturbing birds in a nature reserve. *EUROPEAN JOURNAL OF WILDLIFE RESEARCH*, 69(3), Article 44. <https://doi.org/10.1007/s10344-023-01678-y>
2. Ardi, B., Suardi, F. H. (2020). Determination of birdwatching tourism locations for red knobbed hornbill (*rhyticeros cassidix*) around lake Lindu, Lore Lindu National park, *central Sulawesi* 2ND INTERNATIONAL CONFERENCE ON FOOD SECURITY AND SUSTAINABLE AGRICULTURE IN THE TROPICS
3. Callaghan, C. T., Mason, B. M., Echeverri, A. i Ocampo-Peñuela, N. (2025). Birdwatchers' attitudes and preferences that influence their decisions to engage in local, national, and international birdwatching trips. *JOURNAL OF ECOTOURISM*, <https://doi.org/10.1080/14724049.2025.2543081>
4. Dordevic, N., Krejic, Z. i Milicevic, S. (2025). Birdwatching potential in protected nature areas of the villages of Omoljica and Ivanovo, *EKONOMIKA POLJOPRIVREDA-ECONOMICS OF AGRICULTURE*, 72(3), str. 1089-1104, <https://doi.org/10.59267/ekoPolj25031089D>
5. Echeverri, A. et al. (2025). Toward Sustainable Biocultural Ecotourism: An Integrated Spatial Analysis of Cultural and Biodiversity Richness in Colombia. *People and Nature*, 7(1), str. 194-214. <https://doi.org/10.1002/pan3.10755>
6. Echeverri, A. et al. (2022). Biodiversity and infrastructure interact to drive tourism to and within Costa Rica. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 119(11), Article e2107662119. <https://doi.org/10.1073/pnas.2107662119>
7. Guma, S. (2025). Tourism diversification through Scientific Tourism in the Carboniferous Basin of Santa Cruz, Argentina. *Rosa Dos Ventos-Turismo E Hospitalidade*, 17(2), Article e170204. <https://doi.org/10.18226/21789061.v17ip170204>
8. Hou, Z. Q. et al. (2025). Did you interfere with them? examining the environmental responsibility of birdwatchers in China. *Current Issues in Tourism*, 28(1), str. 131-152. <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2298347>
9. Kruger, M., i Viljoen, A. (2023). Bird(er)s of a feather? A typology of birders to South African national parks based on their behavioural involvement. *Annals of Leisure Research*, 26(1), str. 1-26. <https://doi.org/10.1080/11745398.2020.1813041>
10. Liu, T. L. et al. (2021). Is Ecological Birdwatching Tourism a More Effective Way to Transform the Value of Ecosystem Services?-A Case Study of Birdwatching Destinations in Mingxi County, China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(23), Article 12424. <https://doi.org/10.3390/ijerph182312424>
11. Minic, N. (2022). DEVELOPMENT OF BIRDWATCHING TOURISM - A CASE STUDY IN WESTERN SERBIA. *JOURNAL OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY*, 23(6), str. 2332-2341.
12. Mohammadi, A., Alambeigi, A. i Steven, R. (2024). A bibliometric analysis of birdwatching tourism research: An exploration for emerging insights. *JOURNAL OF*

- WILDLIFE AND BIODIVERSITY, 8(1), str. 213-232.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10201991>
13. Newsome, D. (2021). The collapse of tourism and its impact on wildlife tourism destinations. *JOURNAL OF TOURISM FUTURES*, 7(3), str. 295-302.
<https://doi.org/10.1108/JTF-04-2020-0053>
 14. Ocampo-Peñuela, N. et al. (2025). Human development, societal stability and bird capital predict global tourist eBirding activity. *People and Nature*, 7(10), str. 2486-2499.
<https://doi.org/10.1002/pan3.70105>
 15. Ovalles-Pabon, F. O. et al. (2023). Implementation of a Communication and Multimedia Integration Tool to Promote the Birdwatching Tourism Product in the Municipality of Arboledas in Norte de Santander, Colombia *COMMUNICATION AND APPLIED TECHNOLOGIES*, ICOMTA 2022
 16. Padilla-Delgado, L. M., Castillo-Palacio, M., i Zuñiga-Collazos, A. (2025). The Role of Birdwatching as a Sustainable Tourism Strategy: A Literature Review. *PASOS-REVISTA DE TURISMO Y PATRIMONIO CULTURAL*, 23(3), str. 843-859.
<https://doi.org/10.25145/j.pasos.2025.23.053>
 17. Ren, J. et al. (2022). Why Return? Birdwatching Tourists' Revisit Intentions Based on Structural Equation Modelling. *Sustainability*, 14(21), Article 14632.
<https://doi.org/10.3390/su142114632>
 18. Saha, D., i Chakraborty, A. (2025). The call of the wild: what draws birdwatching tourists to eco-aviturismo? *Current Issues in Tourism*.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2025.2544796>
 19. Su, K. W. et al. (2020). Efforts of Indigenous Knowledge in Forest and Wildlife Conservation: A Case Study on Bulang People in Mangba Village in Yunnan Province, China. *Forests*, 11(11), Article 1178. <https://doi.org/10.3390/f11111178>
 20. Tryjanowski, P. et al. (2024). What factors affect the 'flocking' of birdwatchers during bird rarity observations? *People and Nature*, 6(6), str. 2390-2398.
<https://doi.org/10.1002/pan3.10732>
 21. Weidemann, M. P. (2024). Armed Conflicts, Environment and Tourism: Relationships between Post-Accord and Birdwatching Tourism in Colombia. *MUNDO AMAZONICO*, 15(1), 23-43. <https://doi.org/10.15446/ma.v15n1.101582>
 22. Xu, J. P. et al. (2023). Aviturismo as an aspect of sustainable mountain development: a case study from Southern China. *ECO MONT-JOURNAL ON PROTECTED MOUNTAIN AREAS RESEARCH*, 15(1), str. 38-45. <https://doi.org/10.1553/eco.mont-15-1s38>
 23. Yang, S. i Liang, W. (2025). Impact of tourism on bird behavior: A comparison of flight initiation distance between birds in areas of tourist and non-tourist attraction. *BEHAVIOURAL PROCESSES*, 225, Article 105140.
<https://doi.org/10.1016/j.beproc.2025.105140>
 24. Yang, S. et al. (2025). Effects of birdwatching tourism on breeding behaviour and reproductive success of hornbills. *APPLIED ANIMAL BEHAVIOUR SCIENCE*, 292, Article 106763. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2025.106763>